

Ronde-Tafel gesprek

Noordelijk en Zuidelijk Duingebied

Verslag

Dinsdag 19 juni 2018

Inhoudsopgave

1	Inleiding Provinciale Archeologiegebieden	3
2	Archeologie: beleid, beleven en benutten	3
3	Groot Olmen en de Vroege Middeleeuwen	4
4	Aan de Slag!: Ronde Tafels rouleren	4
5	Eindpresentatie en afsluiting	6

Beeld:
Steunpunt M&A Noord-Holland

1. Inleiding Provinciale Archeologiegebieden

Rob van Eerden

Na een korte inleiding van Yvette Burnier van het Steunpunt M&A Noord-Holland, waarbij ook vooral de aandacht gevestigd wordt op het mooie vernieuwde gebouw van de Vereniging Oud-Castricum waar we te gast zijn, is het woord aan Rob van Eerden van de Provincie Noord-Holland. Hij licht de Noordelijke en Zuidelijke Duingebieden als Provinciale Archeologiegebieden toe.

Het beleven van archeologie kun je niet dwingen. Ook de waarde van de archeologie is van te voren niet te duiden. Het is niet alleen een wetenschap, maar het gaat ook om het gevoel van archeologie. Gemeenten moeten zelf ook het belang van archeologie zien. Rob gebruikt hierbij als voorbeeld de vindplaats van Hilde; archeologisch gezien een topvondst maar op de vondstlocatie is hiervan niets terug te vinden. Daarom is het belangrijk gemeenten te inspireren met de verhalen achter de vondsten, zoals ook Huis van Hilde probeert te doen. Dat is de rol van de provincie: inspireren en enthousiasmeren.

In de duinen is er geen maatschappelijke organisatie die zich hard maakt voor de archeologie. De betrokken gemeenten hanteren allemaal verschillend beleid in het duingebied; hierdoor wordt het een soort van lappendeken. De duinen zijn echter een samenhangend gebied, ook qua archeologische ontwikkeling. Door het Noordelijk en Zuidelijk Duingebied tot provinciaal archeologiegebied aan te wijzen wil de provincie hiervoor dan ook aandacht vragen; het beleid moet echter van de gemeenten komen.

Op de vraag waarom er geen provinciale monumenten zijn aangewezen, antwoordt Rob van Eerden dat er dan al snel een probleem is met eisen tot schadevergoeding door bijv. agrariërs. De provincie heeft er attentiegebieden van gemaakt, waarna de gemeenten de bescherming in hun beleid zouden kunnen opnemen. Vanuit de zaal wordt gesteld dat aardkundige monumenten wel zijn aangewezen. Kunnen de archeologische monumenten hier dan geen gebruik van maken? Rob van Eerden antwoordt dat aardkundige monumenten een heel ander regime hebben: hier gaat het om meters, niet om centimeters. De gemeenten moeten zelf hun beleid aanscherpen als het gaat om de archeologische attentiegebieden. Volgens Rob is hiervoor maatschappelijk draagvlak nodig om de gemeente zover te krijgen. Helaas is er voor de duinen geen sprake van één actor terwijl er wel degelijk één gezamenlijke historie (en archeologie) is.

Beeld: Steunpunt M&A Noord-Holland

Vanuit de toehoorders wordt erop gewezen dat de provincie zelf meer visie zou moeten neerleggen voor de duinen. De suggestie van Rob van Eerden voor een Platform voor de Duinen wordt gedeeld, maar is geen nieuwe suggestie. Het gevoel bestaat dat er nu wel momentum is om dit vlot te trekken.

2. Archeologie: beleid, beleven en benutten

Interview met de zaal

Monica Dütting vraagt aan de vrijwilligers in het publiek in hoeverre ze samenwerken met de gemeenten. In een aantal gevallen werken amateurs wel samen met de gemeenten, maar ze vinden dat er te weinig naar ze wordt geluisterd. Er is te weinig aandacht voor archeologie. De amateurs zijn momenteel de personen die waarschuwen dat er iets mis gaat.

Op de vraag in hoeverre gemeenten worden geraadpleegd bij bijv. de PAS-maatregelen (natuurontwikkeling om stikstof-uitstoot tegen te gaan), geven de aanwezige gemeenten aan dat zij bij de vergunningverlening niet zijn geraadpleegd over de archeologie in de duinen. De provincie is eigenaar én vergunningverlener, PWN is uitvoerder. In eerste instantie is er bij de afplagging niets aan de hand, maar wanneer het begint te stuiven, komen archeologische resten vrij te liggen, en begint het gedoe. PWN zegt dat het voor hen niet altijd te overzien is qua beleid en vergunningen: de provincie toetst de plannen op natuur terwijl de gemeente de archeologietoets zou moeten doen. De huidige insteek van PWN is om ook het archeologische belang zo goed mogelijk in het oog te houden. In de verdere discussie wordt duidelijk dat dit bij PWN echter geen vastgelegd beleid is; het gevaar dreigt dat bij personeelsverloop er wat archeologie betreft weer op 0 gestart moet worden. Dit baart de aanwezigen zorgen.

3. Groot Olmen en de vroege middeleeuwen Jan de Koning, Hollandia

Het westelijk duingebied is erg rijk aan archeologie. Bij het afplaggen voor natuur, komen meestal niet meteen archeologische sporen of resten te voorschijn. Pas als het zand gaat stuiven, wordt de archeologie zichtbaar. Het probleem is dat sporen en vondsten erg kwetsbaar zijn en slecht bewaard. Door de uitstuiving en blootstelling aan de elementen is er sprake van 'desert pavement': een zeer dun laagje waar vondsten en sporen in liggen maar dat uiterst kwetsbaar is: één keer eroverheen lopen en het is verdwenen. Door de hoogteverschillen, de wind en het stuiven, worden waarschijnlijk ook vondsten van hogere niveaus omlaag verplaatst; hierdoor komen meerdere periodes door elkaar te liggen. Jan de Koning laat verschillende sites in de duinen zien: variërend van een nederzetting uit de vroege middeleeuwen tot resten uit de nieuwe tijd. Verder zijn er ook resten uit de Tweede Wereldoorlog. Omdat je geen idee hebt wanneer er sprake zal zijn van archeologie, hiervoor ontbreken meestal de gegevens over de bodemopbouw en de lokale diepteligging van de archeologische lagen, is het de vraag wanneer archeologie 'boven' komt. Vondsten worden vaak gedaan door toevallige voorbijgangers of amateur-archeologen/metaaldetector-amateurs. Ook in gebieden waar men officieel niet mag komen. Hierbij gaan de sporen vaak verloren, door de kwetsbaarheid ervan. Er is dus ook een praktisch probleem: de natuuringrepen tasten niet direct het ondergronds erfgoed aan; je hebt geen zicht op de archeologie en de mate en wijze van stuiven: Wat adviseer je dan hier?

Beeld: Steunpunt M&A Noord-Holland

Wanneer voorbijgangers de vondsten doen, is het veelal volslagen onduidelijk hoe er gehandeld moet worden. Bij wie komt de melding? Hoe te handelen? Wie moet er worden ingeschakeld? Op dit moment is er een goede samenwerking tussen PWN en de archeologen van Hollandia; ze worden vaak ingeschakeld in dergelijke situaties. Maar het zou fijn zijn als er een protocol komt.

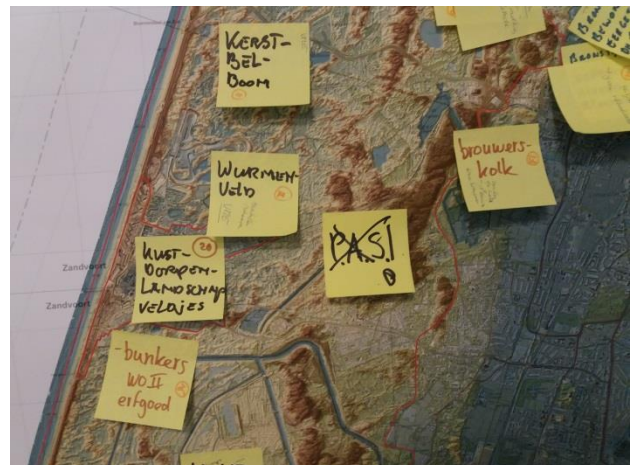
Yvette Burnier en Rob van Eerden geven aan dat het protocol voor de terreinbeheerders vrijwel gereed is, en dat dit in eerste instantie met PWN zal worden afgestemd; hierna kan het ook verder worden uitgerold.

4. Aan de Slag! Ronde Tafels rouleren

De deelnemers gaan zelf aan de slag met vraagstukken over archeologie in het duingebied. De tafels werden op basis van de deelnemers en hun expertise onderverdeeld in Noordelijk Duingebied (3 tafels) en Zuidelijk Duingebied (1 tafel). Aan de hand van 6 vragen komen de deelnemers tot een overzicht van vondsten en vindplaatsen, belangrijke verhalen en aandachtspunten voor behoud, beheer, beleid, benutten en beleven van de archeologie in het duingebied.

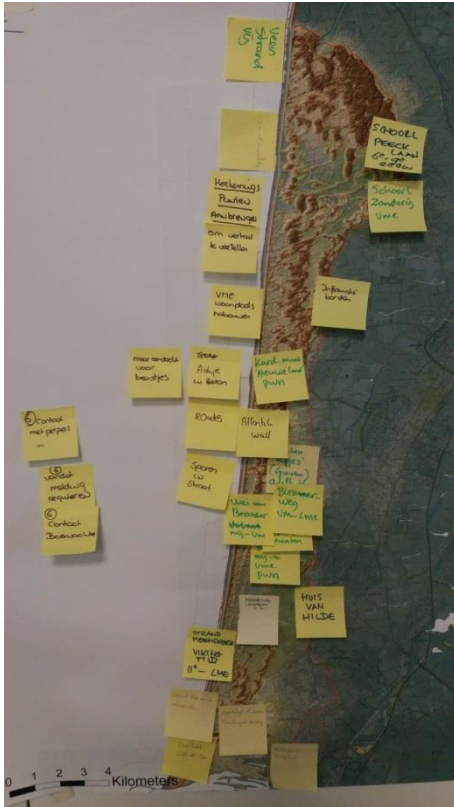
Tafel 1: Zuidelijk Duingebied

Hier zijn veel perioden aanwezig: van vroege prehistorie, zoals brons-tijd-grafheuvels, akker- en bewoningssporen tot de nieuwe tijd, in de vorm van buitenplaatsen, blekerijen, vaarten. Veel is in het landschap nog goed zichtbaar. Niet alleen de als provinciaal archeologiegebied aangewezen zone is van belang voor het begrijpen van de ontwikkeling van het landschap door de millennia heen, maar de hele reeks van strandwallen, die zich ook nog verderop in de binnenduinstrand bevinden. Grote ingrepen zoals het afzanden van de duinen voor de stedenbouw verderop, hebben al in een vroeg stadium de archeologie in de ondergrond aangetast. Met elkaar komen de deelnemers

Beeld: Steunpunt M&A Noord-Holland

Ronde-Tafelgesprek Noordelijk en Zuidelijk Duingebied

Beeld: Steunpunt M&A Noord-Holland

vondsten, problemen en oplossingen nog een idee. Voor het beter belichten van de archeologie wordt gesproken over de mogelijkheid van QR-codes en apps, en ook *virtual reality*. Hierbij wordt wel op de 'houdbaarheidsdatum' van dergelijke digitale toepassingen gewezen; onderhoud en toegankelijkheid hiervan is een aandachtspunt.

Tafel 2: Noordelijk Duingebied

1. Wat voor vondsten zijn er in de regio bekend en onbekend?

Uitgebreid is gesproken over alle mooie vondstlocaties en opgravingen in de regio Noord-Kennemerland. Kenmerkend voor deze vondsten is dat ze vaak "bij toeval" zijn aangetroffen, soms na uitvoering van natuurmaatregelen in de duinen, bij het aanbrengen van zandsuppletie en op het strand.

2. Hoe worden deze ingezet (Benutten en Beleven)?

Meer zou de aandacht gegeven moeten worden aan het vertellen van het archeologische verhaal van een locatie. Geef de vindplaats van de kano van Uitgeest weer, op de locatie waar Aak gevonden is, plaats informatieborden, maak de gevonden sporen zichtbaar in de straat. Met andere woorden breng herkenningspunten aan in het landschap.

3. Hoe kunnen we dit borgen in beleid?

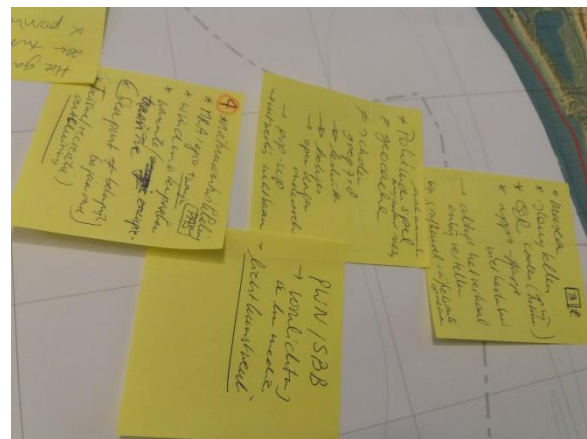
Uit het gesprek wordt duidelijk dat vooral het verschil in beleid en aanpak door de gemeenten een aandachtspunt vormt. De duinen zijn een gebied dat aparte aandacht nodig heeft en continue zorg. Gemeenten zouden hierin de samenwerking moeten zoeken met de belanghebbenden in het gebied (PWN, Staatsbosbeheer, verenigingen etc.). Voorgesteld wordt om een Platform Archeologie in de Duinen op te richten dat specifiek op deze problematiek ingaat en onderwerpen als afstemming beleid, onderzoeksagenda en publiek op de agenda zet. De provincie geeft aan hier ook een aanjagende rol in te zien.

tot een reeks van perioden en bekende of minder bekende vindplaatsen. Veel daarvan zijn alleen via amateur-vondsten of – onderzoeken bekend; lang niet alles is uitgewerkt of gepubliceerd. Er wordt wel veel gedaan aan educatie door/aan scholen en het grotere publiek middels diverse musea en educatieve activiteiten. De PAS-maatregelen worden gezien als grote bedreiging voor de archeologie in het gebied. Daarnaast spelen ontwikkelingen in het kader van de energietransitie, bouwopgave vanuit de MRA, ontwikkeling ten behoeve van verdere recreatie en toerisme, wat een intensiever gebruik van de duinen met zich meebrengt. De meeste gemeenten in de duningebieden kunnen de vele ontwikkelingen en vergunningaanvragen nauwelijks bijhouden; het ontbreekt aan formatieplaats en soms ook totaaloverzicht.

Er wordt opgemerkt dat het totaal wel heel wat lijkt, maar gezien de vele perioden en omvang van het gebied, het slechts een fractie kan zijn van wat er werkelijk te vinden is. Ook is het weinig dat er is, lang niet altijd goed belicht, zoals de bronstijd-grafheuvel in de binnenduintrand. Hier zou best een informatiebord bij kunnen worden geplaatst.

Men voelt de noodzaak tot een betere registratie van archeologische vondstmeldingen en ook tot kennisdeling, en kennisborging. Er is veel kennis maar die is nergens geïntegreerd aanwezig. Zo is bijv. Omgevingsdienst IJmond bevoegd gezag voor de archeologie in Zandvoort, maar zij willen geen enkel gesprek aangaan, of informatie delen. Kennisborging bij de terreinbeheerders is ook nodig.

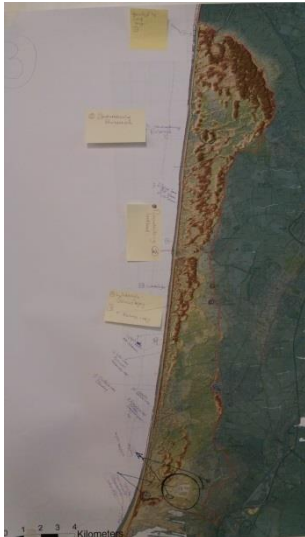
Verder is de provinciale grens een 'harde' grens terwijl die in feite fictief is. De ontwikkeling van het noordelijke deel van het Zuid-Hollandse duingebied is gelijk aan die van het Zuidelijk Duingebied van Noord-Holland. Misschien is een kijkje over de grens qua

Beeld: Steunpunt M&A Noord-Holland

4. Tips en aandachtspunten

Als aandachtspunten voor de toekomst wordt genoemd dat meer contact gelegd zou moeten worden met detector amateurs en boswachters, het opzetten van een vondstenmeldingssysteem.

Beeld: Steunpunt M&A Noord-Holland

Tafel 3: Noordelijk Duingebied

In het duingebied zijn meerdere vindplaatsen aangegeven die in periode overeenkomen van de bronstijd t/m de vroege middeleeuwen (verstuijvingsperiode). Veel van deze vindplaatsen zijn niet zichtbaar, te meer omdat ze in niet toegankelijk gebied liggen. Bij andere vindplaatsen zijn informatieborden geplaatst en ook worden piramidevormige blokken die als versperring in de Tweede Wereldoorlog zijn gebruikt, nu hergebruikt bij wegwijzers.

Om de archeologie zichtbaarder te maken, kan worden aangehaakt bij al bestaande apps met bijvoorbeeld fietsroutes door het gebied. Dan moet wel de informatie over archeologie er nog aan worden toegevoegd. Met het opheffen van de VVV-kantoren, zijn het musea, bezoekerscentra en horeca waar informatie verspreid kan worden over het verleden. Een meerwaarde is als deze partijen samenwerken, zodat het hele duingebied bereikt wordt. Ook de websites van de gemeenten, Oneindig Noord-Holland en historische verenigingen kunnen ingezet worden. Op deze fysieke en digitale locaties zouden archeologische fiets- en wandelroutes kunnen worden gepubliceerd.

Een knelpunt is het verschil tussen de verschillende gemeenten, die komen moeilijk op één lijn. Hoewel de provincie geen bepalende rol meer heeft, zou een duidelijkere visie vanuit de provincie wenselijk zijn. Erfgoedambtenaren kunnen daarmee het archeologiebeleid binnen hun eigen gemeenten uitdragen of meer kracht bijzetten. Een duinarcheoloog voor het hele duingebied, waar voor alle betrokken gemeenten plus de provincie een financiële bijdrage leveren, wordt eveneens als wenselijk gezien. Daarnaast zouden de terreinbeheerders meer archeologische kennis bijgebracht kunnen krijgen, of zou een archeoloog in dienst kunnen treden bij de terreinbeheerders.

Tafel 4: Noordelijk Duingebied:

Het beleid is versnipperd. Nu is het beleid t.a.v. de archeologie in de duinen vooral reactief; dit zou echter veel meer aan de voorkant moeten plaatsvinden. Gemeenten zouden op thema moeten worden getriggerd met goed beleid te komen.

Ook intern bij de gemeenten valt nog wel wat te doen: de mentaliteit van de gemeente bepaalt de archeologie. Hier kan intern nog wel het een en ander gedaan worden met goede voorlichting, zeker ook richting de wethouder; het is tegenwoordig geen gegeven meer dat een wethouder meerdere perioden zit. Ook de afdeling Communicatie moet goed worden ingelicht. Voor omgevingsplannen zal er met betrekking tot de archeologie veel meer moeten worden samengewerkt, zowel binnen en misschien ook tussen gemeenten. (Tijdelijke) zichtbaarheid van archeologische vondsten of opgravingen in een wijk moet worden bevorderd; misschien kan dit ook door apps. Er is veel kennis bij mensen aanwezig; dit moet worden benut. Het draagvlak voor archeologie loopt uiteen; lokale groepen moeten worden ondersteund bij het uitdragen van het archeologische belang.

5. Eindpresentatie en afsluiting

Aan het einde van de middag vindt plenaire terugkoppeling van de tafels plaats. De tafelvoorzitters lichten kort toe aan de hand van de landkaarten, wat de belangrijkste punten zijn.

Monica Dütting zegt dat het duidelijk is dat archeologie in de duinen een belangrijk onderwerp is, en dat de provincie heeft aangegeven dat dit onder de aandacht moet blijven. Hiervoor dienen straks ook de basisdocumenten en de glossy SCHATRIJK. Hoe die voor dit onderwerp precies gaan worden ingevuld, moet nog worden besproken tussen provincie en het Steunpunt; de planning is vierde kwartaal voor beide. Het protocol voor de terreinbeheerders is in concept gereed, en zal eerst worden besproken met PWN. Hierna wordt gekeken hoe dit verder uit te rollen naar andere partijen.

Yvette Burnier bedankt iedereen voor de vruchtbare middag en nodigt de aanwezigen uit voor de borrel en hapjes.

**MOOI
NOORD-
HOLLAND**

ADVISEURS
OMGEVINGSKWALITEIT

Het Steunpunt Monumenten en Archeologie Noord-Holland is een samenwerking tussen MOOI Noord-Holland en Stichting NMF en wordt mogelijk gemaakt door de Provincie Noord-Holland en de RCE.

info@steunpunterfgoednh.nl | www.steunpunterfgoednh.nl